

ἐξέλεωσε τῶντι τὴν Κλαυδίαν, ἥτις βυθισθεῖσα εἰς λογισμοὺς δὲν ἔβλεπε τὸν Μάρκον ἱστάμενον πρὸ αὐτῆς καὶ μόλις κρατοῦντα τὰ δάκρυά του. Ἐπὶ τέλους οὗτος ἠρώτησε·

— Τί ν' ἀποκριθῶ, κυρία;

— Ὅτι τὸν συγχωρῶ καὶ τὴν λυποῦμαι, ἀπεκρίθη μὲ ἀγγέλου φωνήν.

Δύο ἡμέρας μετὰ ταῦτα, ὁ δοῦξ καὶ ἡ θυγάτηρ του ἦσαν ἐλεύθεροι. Ὁ Μάρκος ὠδήγησεν αὐτοὺς εἰς τὴν προετοιμασθεῖσαν οἰκίαν. Τὰ ἐγγράφα, ὡς ἀνῆγγειλεν ὁ Πέτρος, εὑρέθησαν ἐν τάξει, καὶ πρὸς ταῦτοις σημαντικὴ τις ποσότης χρυσοῦ, ἵνα ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς πρώτας ἀνάγκας τῶν ἐλευθερωθέντων. Φεῦ ὅμως! φαίνεται ὅτι ὁ θάνατος ἐπερίμενε τὴν ὕβριν ἐκείνην ἵνα παραλάβῃ τὸν γέροντα, τὸν ὁποῖον ἡ Κλαυδία ἔσωσεν ἀπὸ τῆς λαιμητόμου. Ἡ Κλαυδία ἔμεινεν ὀρφανή, καὶ μόνος ὁ Μάρκος ἔμεινε πιστός καὶ ἀφωσιωμένος. Ὁ Πέτρος, πρὶν ἀποθάνῃ, ἐσύστησεν αὐτῷ ἐνθέρμως τὴν νέαν, καὶ ἐξετέλει τὰς διαταγὰς του ὡς ἂν ἦτο ἀκόμη ζωντανός. Ἡ Κλαυδία ἐτοιμασθεῖσα ν' ἀναχωρήσῃ εἰς Λαγυουεδὸν ἠθέλησε νὰ τὸν παραλάβῃ.

— Κατὰ χρέος, ἀπεκρίθη ἐκεῖνος, ἀναγκάζομαι νὰ παρακούσω, διότι ὑπάρχει καὶ ἄλλος Μεράρ. Τοὺς εἶδα γεννηθέντας καὶ θ' ἀποθάνω εἰς τὰς χεῖρας των. Ὁ πρῶτος μὲ ἔκαμεν ἱκανοδίτην, ὁ νεώτερος θὰ μὲ κάμῃ ὅ,τι θέλει. Ὁ Θεὸς βοηθός.

— Ἀλλ' ἂν σὲ ὁδηγήσω εἰς τὸν Μεράρ, ἔρχεσαι;

— Ἐννοεῖται.

Καὶ ἐτοιμασθέντες ἀνεχώρησαν· περὶ δὲ τὰ μέσα τῆς ἑκτῆς ἡμέρας ἐφθασαν εἰς Ἀλαί. Ὁ Μάρκος ἠθέλε νὰ καταλύσωσιν εἰς τὸ πρῶτον ξενοδοχεῖον, ἀλλ' ἡ νέα διέταξε νὰ ὑπάγῃ ἡ ἄμαξα εἰς τὴν οἰκίαν, εἰς ἣν τὸ προηγούμενον ἔτος ἦλθε ζητοῦσα ἐργασίαν.

Μετ' ὀλίγον ἐστάθη τὸ ὄχημα, καὶ ὁ φυλάττων τὴν οἰκίαν ὑπηρέτης ἔμεινεν ἐκστατικός. Ναὶ μὲν ἡ ἐπιγραφή τῶν ἀδελφῶν Μεράρ ἐσώζετο, ἀλλὰ τὸ πρόσωπον τῆς οἰκίας ἦτο ἄλλο ἐρεῖπιον. Δὲν ἤκούοντο πλέον οὔτε ἄσματα γυναικῶν ἐργαζομένων, οὔτε κρότος μηχανῶν. Ἡ σιωπὴ ἦτο βαθυτάτη, ὁ Μάρκος παρετήρει ταῦτα περίλυπος. Ἐπὶ τέλους ἐκτύπησε τὴν θύραν· οὐδεὶς ὅμως ἀπάντησεν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ γείτονες ἐρωτηθέντες οὐδὲν ἐγίνωσκον. Εἶπον μόνον ὅτι ὁ Αὐγουστός Μεράρ περαιώσας τὰς ὑποθέσεις του ἀνεχώρησεν. Ἐνῷ δὲ ὁ Μάρκος ἀπελπίζετο, ἡ νέα ἐσκέπτετο. Αἰφνης δὲ ἀναβῆσα εἰς τὴν ἄμαξαν, ἐπροσκάλεσε καὶ τὸν Μάρκον νὰ ἀναβῇ, καὶ εἶπεν εἰς τὸν ἡνίοχον·

— Στρέψε τὰ ἄλογά σου πρὸς τὸν δρόμον Σεντράς.

Ὁ δρόμος οὗτος ἔφερε πρὸς τὴν καλύβην ὅπου εἶχε διατρίψει ἐν ἔτος.

Φθάσασα δὲ εἰς τὸ ὕψος αὐτοῦ, ἡ ἄμαξα ἐστάθη κατ' ἐπιταγὴν τῆς νέας, καὶ αὐτὴ καταβῆσα ἔτρεξε πρὸς τὸ ὄρος. Μόλις ἐδύνατο νὰ τὴν ἀκαλουθήσῃ ὁ Μάρκος. Στήλη καπνοῦ ἔδειξε ποῦ ἔκειτο ὁ οἰκίσκος τὸν ὁποῖον περιεκάλυπτον πράσινα δένδριδια. Μετ' ὀλίγον ἐφθασεν ἡ Κλαυδία εἰς τὸ περιπόθητον ἐρημητήριον. Ἡ καρδιά της δὲν τὴν εἶχεν ἀπατήσῃ, διότι ὁ Αὐγουστός ἦτο ἐκεῖ, ὅς τις ἰδὼν αὐτὴν ἀφῆκε φωνὴν καὶ ἔδραμεν εἰς συνάντησίν της.

— Κλαυδία, εἶπε, σ' ἐπερίμενα. Μὲ εἶχες ὑποσχεθῇ τελευταῖον ἀποχαιρετισμὸν, καὶ ἡμῖν βέβαιος ὅτι θὰ φυλάξῃς τὴν ὑπόσχεσίν μου.

— Δὲν πρόκειται πλέον περὶ ἀποχαιρετισμοῦ, φίλε μου· ἦλθον νὰ σ' ἐρωτήσω ἂν θέλῃς νὰ μὲ δεχθῇς σύζυγόν σου.

— Εὐλογητὸς ὁ Θεός! ἀνεφώνησεν ὁ Μάρκος. Τὸ ἔργον μου δὲν ἐτελείωσεν ἀκόμη εἰς τοῦτον τὸν κόσμον· πρέπει νὰ ἀναθρέψω καὶ τὰ Μεραρδάκια.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΑΣΤΡΟΥ ΤΗΣ ΩΡΗΑΣ.

Εἰς τὸ 524 φύλλον τῆς *Πανδώρας* δημοσιεύθη δημοτικὸν ἄσμα ἔχον ὑπόθεσιν ἱστορικὴν, ἐπισύρασαν τὴν προσοχὴν καὶ τῶν ἐν Εὐρώπῃ λογίων ἀπὸ τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος· ὁ δημοσιεύσας τὸ δημοτικὸν τοῦτο ἄσμα νομίζει ὅτι ἀνάγεται εἰς φρούριόν τι ἐν Μάνῃ *Κάστρον* τῆς ὠρηᾶς ἐπονομαζόμενον ἦτοι τῆς ἡραίας· τοιοῦτον δὲ ὑπάρχει τῶντι ἄνωθεν τοῦ ἀκρωτηρίου Θυρίδων (*Cavogrosso* ἰταλ.) τοῦ δήμου Μέσσης τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου, περὶ οὗ ἐγράψαμεν καὶ ἄλλοτε ἐν *Πανδῶρᾳ* (ἴδε φυλλ. 511 ἰουλ. 1, 1871 σελ. 154). *Κάστρον* δὲ τῆς ὠρηᾶς δὲν ἀπαντᾶται μόνον ἐν Μάνῃ, ἀλλὰ καὶ ἐν Ἀργολίδι 4 ἢ 5 λεύγας μακρὰν τοῦ Ἄστρους ἢ τοῦ ἀγρίου *Πέτρου* (*Buchon, la Grece continentale et la Morée* 1843 σ. 395, *Passow, carmina popularia graeciae recentioris* 1860 σελ. 649), ἐν Καρυταίνῃ (I. Ross, *reisen und reiserouten durch griechenland* 1844 τ. 1, σελ. 91,) καὶ ἐν Κύθνῳ, ὡς ὁ αὐτὸς ῥῶς λέγει ἐν τῇ κατὰ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους περιπηγήσει αὐτοῦ (τ. II. σελ. 412,) καὶ ἐν Θάσῳ (*Pass.* ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 364—365), καὶ ἐν Αὐκίᾳ τῆς Ἀσίας κατ' Α. Ἰατροίδην (Συλλ. δημοτικῶν ᾠσμάτων κλ. 1859 σελ. 72—73,) καὶ ἐν Τραπεζοῦντι (Π. Τριανταφυλλίδου *οἱ Φυγάδες δράμα* 1870. Προλεγ. σελ. 45.) Καὶ εἰς τὰ Θεσσαλικά Τέμπη ὑπάρχει φρούριον τοιοῦτο (*Dodwell, a classical and topographical* κλ. 1810 vol. 14, p. 412), ὅπερ περιέγραψε καὶ ὁ Βαρθόλδης (*Voyage en Grèce* 1807 7, 1, p. 90—91. *Oreus-castro*. Οὐδ' ἡ Ἑπειρος καὶ ἡ Μακεδονία εἰμὶ νανὶπίσω, διότι καὶ ἐκεῖ ἀπαντᾷ

τοιαῦτα ὀνόματα φρουρίων. Καὶ ἐν μὲν τῇ Μακεδονίᾳ εἰς τὴν πόλιν Σερβίων τὸ φρούριον (Huzey, Le mont Olympe et Acarmanie, 1860 p. 213.) ἐκαλεῖτο οὕτως· ἐν δὲ τῇ Ἠπείρῳ κατὰ τὴν πεδιάδα Δρυϊνουπόλεως (Δρυοπίδος τὸ πάλαι καὶ νῦν Ἀργυροκάστρου), ἐν τῇ θέσει τῶν ἐρειπίων τῆς πόλεως ταύτης, κειμένης τότε παρὰ τὸ χωρίον Τερηαχάταις σήμερον καλούμενον (ἴδε Νεοελλην. Ἀναλεκτ. φιλολογ. συλ. «Παρνασσος» τόμ. α' μερ. β' φυλλαδ. α' χρονικὸν Δρυοπίδος. Γεωγραφικὴ περιγρ. Ἠπειρ. σελ. 44), ὥστε βλέπομεν ἐνταῦθα, ὅτι ἡ ὀνομασία κάστρον τῆς Ὠρηᾶς, οὐ μόνον ἐν Μάνῃ ἀλλὰ καὶ ἄλλαχού τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν σφύζεται ὁμοία παράδοσις καὶ ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ καὶ ἐν τῇ Ἀσιατικῇ Ἑλληνικῇ περιφέρειᾳ. Ἰσχύει δὲ αὕτη καὶ ποῖον ἐκ τῶν ἀνωτέρω φρουρίων ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν κατὰ πρῶτον καὶ ἐν τελευτῇ ὡς ἀπὸ κέντρου ἢ ἀπ' ἀρχῆς τινος ῥιζικῆς μετεδόθη καὶ εἰς τὰ λοιπὰ; Ἀσπασαμένου οὕτω τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην λαβοῦσιν οἰοῦναι γενίκευσιν τινα, δίδοται ἡμῖν ἀφορμὴ σπουδαίας ἐρεύνης, καθ' ἣν ὁ ἀνιχνεύσωμεν ποῦ κατὰ πρῶτον ἐν τῷ μεσαιῶνι ἀπαντᾶται ἡ ὀνομασία αὕτη, καὶ ποῖον τὸ αἷτιον τῆς γενικεύσεως καὶ τὰ παρόμοια· ἀλλ' ἅμα εὐτυχήσωμεν ἀνευρεῖν τὸ πρῶτον λαβὼν τὴν ὀνομασίαν φρούριον κατὰ τὸν μεσαιῶνα, τότε ἐπέρχεται φυσικὴ λύσις τῶν ὑπολοίπων ἡμῶν ἀπορημάτων. Καὶ ἄλλοτε τὰ τοιαῦτα ἔλεγον πρὸς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικὸν φιλολογ. σύλλογον (α) μνημονεύσας τοῦ ἄσματος, ὅπερ ἐν τῇ ἐμῇ πατρίδι, Ἠπείρῳ (β) ἄδεται οὕτως, ἥτοι διαφέρων κατὰ τινα τοῦ ἐν τῇ Παρδώρα διττῶς δημοσιευθέντος·

Ὦχ! Σᾶν τῆς Ὠρηᾶς τὸ Κάστρο
Κάστρο δὲν εἶδᾶ
Κάστρο δὲν εἶδᾶ (γ)
Κάστρο, Κάστρο, παινεμένο
Δὲν εἶρ' πουμενᾶ
Δὲν εἶρ' πουμενᾶ
Σᾶν αὐτὸ ἐξαῖκουμένο

(α) Ὁ σφῆς οὗτος σύλλογος ἐν τῇ ἐκθέσει αὐτοῦ ἔκαμε μνησίαν τοῦ περιστάτικου, ἀλλ' ἀνωμόμως κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ ἐπὶ τῶν διαγωνισμάτων κανονισμοῦ, ὃς τις χρῆζει βελτιώσεως τοῦλάχιστον διὰ τὰ πράγματα τῶν Ἠπειρωτικῶν καὶ Θεσσαλικῶν διαγωνισμάτων, ἐπ' οἷς νὰ περιορισθῶσιν εἰς ὀλιγώτερα ἀντικείμενα αἱ ἐπιστημονικαὶ ἐρευνᾶι· εἰς τοιοῦτον ἐπευρυνθέντα κύκλον ἐρευνῶν ἐν ταῖς διαγωνίσμασι ταύταις λίαν σπάνιοι ἔσονται οἱ μέλλοντες νὰ διεξιέλθωσιν αὐτὸν καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Εὐρώπῃ ἀκόμη.

(β) Τούλάχιστον ἐν τῇ Διοβιανῇ τῆς Ἠπείρου, τῇ γεννητείρῃ μοι, οὕτως ἄδεται. Ὁ κ. Χασιώτης ἐν τῇ συλλογῇ αὐτοῦ τῶν δημοτ. Ἠπειρ. φόματων ἐξέδωκεν αὐτὸ διαφέρον, ὡς καὶ ἄλλα πολλὰ ἐξέδωκε μὴ καλῶς ἔχοντα. (ἴδε Συλλογ. αὐτοῦ σελ. 115—116. 1866.)

(γ) Παρὰ χωρικοῖς τονίζεται ἡ λέγουσα.

σ' ὄλο τὸν γτουνῶ
σ' ὄλο τὸν γτουνῶ(α).

Ὦχ! Τουρκοὶ τὸ πολεμοῦσαν,
χρόνους δωδεκά
χρόνους δωδεκά

Καὶ δὲν μπόρουν νὰ τὸ πάρουν
τὸ μυζορημὸ
τὸ μυζορημὸ (β).

Ὦχ! κ' ἐβῆκε νὰ Τουρκάκι
ῥωμιογεννητὸ
ῥωμιογεννητὸ
ῥωμιοκουνάρητο.—

— Ἄ! τὸ πέρω γὼ τὸ κάστρο
πόσα ἡ ῥόγα μου
πόσα ἡ ῥόγα μου.—

— Πεντακόσια ἡ φορεσιά σου
χίλλα ἡ ῥόγα σου
χίλλα ἡ ῥόγα σου

Καὶ τὴν ὁμοίῃ τοῦ Κάστρου
Κι' αἰ γιαννιτσαρῇ (γ)
Κι' αἰ γιαννιτσαρῇ.—

— Τοῦ Πύργου Πύργου πάει
καὶ γυροβολᾷ
καὶ γυροβολᾷ

Γι' ἀνοίξ' ἀνοίξαι πόρτα,
πόρτα τῆς Ὠρηᾶς,
πόρτα τῆς Ὠρηᾶς
τῆς Ἀλωναριᾶς,

Πόρτα θεμελιωμένη
πόρτα ξαῖκουστή
πόρτα ξαῖκουστή

Ὅσο γ' ἀνοίξ' ἡ πόρτα
χίλλοι ἐμπήκατε
χίλλοι ἐμπήκατε
Κι' ὅσῳ νὰ μετακλίση
χίλλοι ἐβγήκατε
χίλλοι ἐβγήκατε.

Παρατηροῦμεν ὅτι τὸ δημοτικὸν τοῦτο ἄσμα ἴσως ἀποτελεῖ τὴν πρώτην καὶ ἀρχικὴν διαμόρφωσιν εἰς στίχους τῆς ἱστορικῆς ὑποθέσεως τοῦ φρουρίου τῆς Ὠρηᾶς, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς διαμορφώσεως ἴσως κατὰ τροποποίησιν τινα παρήχθησαν αἱ λοιπαί. Ἀποδείξεις δὲ τούτου πρόκεινται δύο λέξεις μὴ ὑπάρχουσαι εἰς τὸ ἄλλαχού ἄλλως ἀδόμενον τοῦτο ἄσμα, α' τῆς Ἀλωναριᾶς (πόρτα), ἐπωνυμία, ἥτις ἐπὶ τὸ μερικώτερον προσδιορίζει τὴν πύλιν τοῦ φρουρίου, δι' ἧς εἰσῆλθεν ὁ τουρκικὸς στρατὸς καὶ ἐγένετο κύριος τῆς Ὠρηᾶς· ὁ τοιοῦτος μερικὸς προσδιορισμὸς ὑποδεικνύει

(α) Τουρκ. λέξις σημ. κόσμον.

(β) Τὸ παντέρημο δηλ. εἰς τὸ πρῶτον ἐξύνεται, εἰς τὸ β' προπαροξύνεται.

(γ) Αἰ ἐντὶ ἰθι-αἰθι καὶ αἰ προστακτ. τοῦ εἰμί, περικούμαι.

ἰδιάζουσιν τοπογραφικὴν γνῶσιν, ἥτις προέρχεται ἐξ ἰθαγενείας· ὅτ' τὴν ὡμορφὴν τοῦ κάστρου, ἥτις ὑποδεικνύει ὑπόσχεσιν τοῦ στρατάρχου, συνήθη εἰς τοιαύτας περιστάσεις, καθ' ἃς ἐν τῇ ποιήσει μάλιστα ἐπιφαίνεται πρὸς πλείονα διέγερσιν τῶν παθῶν τοῦ ἀνθρώπου. Οὕτω καὶ Ὀμηρὸς τῷ πράγματι χρῆται πρὸς κατὰ πῦρσιν τῆς μῆνιδος τοῦ Ἀχιλλέως· ὑπόσχεται γὰρ ὁ Ἀγαμέμνων πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τάδε·

..... εἰδὲ κεν αὐτὲ
ἄστυ μέγα Πριάμοιο θεοὶ δώσω· ἀλαπάξει
νῆα ἄλις χρυσοῦ καὶ χαλκοῦ νηήσασθαι
εἰσελθὼν, ὅτε κεν δατεώμεθα ληϊδ' Ἀχαιοὶ
Τρωϊάδας δὲ γυναῖκας εἰκόσιν αὐτὸς ἐλῆσθαι
εἴ κε μετ' Ἀργείην Ἑλένην κάλλιπται ἔωσιν.

(Ἰλιάδ. I, 277 κδ).

Τὰ τοιαῦτα, κατ' ἐμὲ ὑποδεικνύουσι τὴν ἀρχικὴν μορφήν τοῦ ἔσματος, ἐξ ἧς προήλθεν αἱ λοιπαί, αἵ τινες δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς μεταγενέστεραι τροποποιήσεις τοῦ ἀρχικοῦ ἔσματος, ἀδομένου εἰς τὰς διαφόρους ἑλληνικὰς χώρας κατ' ἀποδοχὴν, καὶ σύμφωνα μὲ τὰς ἐν αὐταῖς παραδόσεις τῶν κατοίκων περὶ κυριεύσεως τοῦ φρουρίου, οἰκισιοποιουμένων τὸ σημαντικὸν τοῦτο γεγονός.

Ὁ κ. Χασιώτης μεταβάλλει τὸ πανταχοῦ λεγόμενον Ὀρηᾶς εἰς Οὐρηᾶς, κατὰ τὴν προφορὰν τῶν ἐν Πίνδῳ οἰκούντων Βλάχων· τὴν δὲ λέξιν *μυρζόρημο*, λέξιν ἑλληνικωτάτην, συγκειμένην ἐκ τῶν ἑξῆς δύο· *μυρία* καὶ *ἔρημο*, ἐξαλλοιοῖ εἰς *μαργζόριμον*, (Συλλ. δημοτ. ᾠσμάτων Ἡπειρ. 1866 σελ. 115.) Περὶ τοῦ δημοτικοῦ τούτου ἔσματος πολλά καὶ καλὰ ἔγραψεν ὁ φίλος Ν. Πολίτης ἐν τῇ *Ἑθνικῇ Βιβλιοθήκῃ*, (ἐτ. 5' φυλλαδ. γ' σελ. 85—90.) ὕπολείπεται ὁμῶς ἡ ἀνέυρεσις τοῦ πρώτου φρουρίου, ἐξ οὗ ἡ γενικωτέρα ὀνομασία *Κάστρον τῆς Ὀρηᾶς*).

ΑΘΑΝ. ΠΕΤΡΙΤΗΣ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

ΒΙΟΙ ΠΑΡΑΛΛΗΛΟΙ τῶν ἐπὶ τῆς ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλλάδος διαπρεφάντων ἀνδρῶν ὑπὸ Ἀναστ. Ν. Γούδα διδάκτορος τῆς Ιατρικῆς κλ. τόμ. Αθῆναι 1872.

Δύο ἔτη δὲν συνεπληρώθησαν εἰσέτι ἀφότου ὁ κ. Ἀναστ. Γούδας ἤρξατο δημοσιεύων τὸ ἱστορικὸν αὐτοῦ πόνημα, οὗτινος ὁ σήμερον ἀναγγελλόμενος τόμος περιέχει δεκατρεῖς βίους, ἥτοι τὸν τοῦ Ν. Σκουφᾶ, Α. Τσακάλωφ, Ε. Ξενθοῦ, Π. Ἀναγνωστοπούλου, Ι. Παπαρηγοπούλου, Π. Σέκερη, Γ. Λεβέντη, Γ. Παπαφλέσσα, Ι. Βλασοπούλου, Ἀναγνωσταρᾶ, Ν. Περ-

*) Ἀναγν. καὶ τὰ ἐν σελ. 495 τοῦ παρόντος τόμου γραφέντα περὶ τοῦ Κ. α. τ. ο. τῆς Ὀ. ρ. ἑ. σ. Σ. Π.

ραϊβοῦ, Ι. Παπαδιαμαντοπούλου καὶ Γ. Ὀλυμπίου. Περιέχουσι δὲ οἱ πέντε ὑπὲρ τοὺς ἐξήκοντα βίους. Ἀξία τῶν ὀντι σημειώσεως ἡ τασαύτη δραστηριότης, καθόσον μάλιστα ὁ ὑπὲρ τῆς ἐκτυπώσεως ἀγῶν καταντᾷ δυσκαταγωνιστότερος καὶ τοῦ τῆς συγγραφῆς.

Μὴ νομίσῃ δέ τις ὅτι τοσοῦτους διαπρεπεῖς ἀνδρας βιογραφήσας ὁ κ. Γούδας ἐν τοσοῦτῳ βραχεὶ διαστήματι, ἐξήντηλσε τὴν καρτερίαν καὶ τὰς σημειώσεις αὐτοῦ· ἀπ' ἐναντίας ἐκ τοῦ τελευταίου ἐκδοθέντος τόμου μαυθάνομεν ὅτι ἐπείκειται καὶ τοῦ ἑκτου ἢ δημοσίευσιν, περιέχοντος τοὺς βίους τῶν Ὑψηλάντων, τῶν Μουρουζῶν, τοῦ Μαυροκορδάτου, τοῦ Νέγρη, τοῦ Μιχ. Σούτζου, τοῦ Π. Μαυρομιχάλη, τοῦ Ζαΐμη καὶ ἄλλων, πάντων ἀνδρῶν ἐκ τῶν ἐπιφανεστάτων τοῦ ἡμετέρου ἀγῶνος.

Τούτων τοὺς βίους βλέπων συνειρμοσμένους ὁ νεώτερος Ἕλλην, χάρις τῷ κ. Γούδα, ἐπαίρεται ἐπὶ τοιοῦτοις προγόνους, οἱ τινες κατασκευάσαντες διὰ πόνων καὶ θυσιῶν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος πατρίδα, ἀφῆκυν αὐτὴν ἡμῖν κληρονομίαν, καὶ ἀμιλλᾶται ἵνα μεγαλύνῃ αὐτὴν καὶ ἀναδείξῃ εὐκλεσεστέραν, ἅμα δὲ καὶ πρότυπον βασιλείου κατὰ τὴν Ἀνατολήν.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΤΟΥ Κ. Ι. ΒΑΛΕΤΤΑ.

Περὶ τοῦ τελευταίου πονήματος τοῦ κ. Ἰω. Βαλέττα τοῦ ἐπιγραφομένου «Ἐπιστολιμαία διατριβὴ κατὰ τῶν λεγόντων, ὅτι ἐννοητέον ἐστὶ πρὸ τοῦ Θ' ἀρθρου τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως τὸ ῥῆμα ἀπιστεύω», πολλὰ ἐγράφησαν καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος, τὰ πλείστα ὁμῶς ὑπ' ἀνδρῶν ὀλίγων ἐγκυφάντων εἰς τὴν θεολογίαν. Ἀξιοσημείωτον δὲ ὅτι τινὲς, σπουδάζοντες ν' ἀναιρέσωσι τὸν συγγραφέα, ἐπεκαλέσθησαν ἐρμηνείας ξένων θεολόγων, 1870 ἔτη μετὰ Χριστὸν ἀκμυσάντων, ἐνῶ οἱ θεόπνευστοι πατέρες τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἡρμήνευσαν καὶ τὰ ἐλάχιστα, τὰς δ' ἐρμηνείας αὐτῶν ἐδέχθησαν ἐκπαλαί καὶ αἱ λοιπαὶ χριστιανικαὶ ἐκκλησίαι.

Δεύτερον ἄλλο ἄξιον σημειώσεως παρατηρεῖται ἐν ταῖς κατὰ τοῦ ἀνωτέρου συγγράμματος διατριβαῖς, ἡ δριμύτης τοῦ ὕφους τῶν ἀντιδιζούντων, ἡ τις οὐχὶ σπανίως ἐξαεράπη εἰς λοιδωρίαν. Καὶ δὲν λέγομεν μὲν ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ συζητήσῃ καὶ ν' ἀντικρούσῃ μάλιστα εἰ δέον τὰ γρχφέντα· ἐξ ἐναντίας φρονοῦμεν ὅτι ἀνγκυλίαν εἶναι νὰ στηλιτεύωνται τὰ μὴ ὀρθά· ἀλλὰ δὲν ἐννοοῦμεν ὅποιαν δύναμιν προστίθασιν ἢ ὑβρίς εἰς τὴν ἐπιστήμην. Ἴσως ὁ τόπος ζῆλος θὰ ἦτο συγχωρητέος εἶναι, ὡς